

Abbasova Nargiza Kabilovna FarDU katta o'qituvchisi, Filologiya fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Jorayeva Gulrux Baxtiyorovna FarDU tayanch doktoranti

gulrukhjurayeva279@gmail.com

BERNARD SHOU DRAMALARIDA AFFIKSATSIYA ORQALI YARATILGAN YANGI LEKSIK BIRLIKLAR

<https://zenodo.org/records/18778924>

Annotatsiya: Maqolada Bernard Shou dramalarida yangi leksik birliklar hosil qilishning samarali mexanizmi sifatida affiksatsiyaning o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda derivatsion va qisman flektiv affikslarning Shou dramatik tilida morfologik innovatsiyalar va uslubiy ifodaviylikni shakllantirishdagi roli yoritiladi. Sifat jihatidan olib borilgan lingvistik tahlil asosida prefiks va suffikslar yordamida yaratilgan yangi so'zlar aniqlanib, ularning strukturaviy va semantik xususiyatlariga ko'ra tasniflanadi. Tadqiqot natijalari Shouning affiksatsiyadan ijtimoiy tanqidni ifodalash, personajlarni xarakterlash hamda o'z davrining mafkuraviy va madaniy jihatlarini aks ettirishda faol foydalanganini ko'rsatadi. Maqolada Shou pyesalaridagi affiksatsiya orqali so'z yasash faqat nominativ vazifani emas, balki muhim uslubiy va pragmatik funksiyani ham bajarib, dramatik diskursning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytirishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar. Affiksatsiya, so'z yasalishi, morfologik innovatsiyalar, derivatsion morfologiya, uslubiy vositalar, dramatik diskurs, neologizmlar.

NEW LEXICAL UNITS FORMED THROUGH AFFIXATION IN THE DRAMAS OF GEORGE BERNARD SHAW

Annotation: This article examines the role of affixation as a productive mechanism for the creation of new lexical units in the dramas of Bernard Shaw. The study focuses on how derivational and, to a lesser extent, inflectional affixes contribute to morphological innovation and stylistic expressiveness in Shaw's dramatic language. Using a qualitative linguistic analysis, newly formed words created through prefixes and suffixes are identified and classified according to their structural and semantic features. The findings demonstrate that Shaw actively employs affixation to convey social criticism, characterize speakers, and reflect ideological and cultural nuances of his time. The article argues that affixational word-formation in Shaw's plays serves not only a nominative function but also a significant stylistic and pragmatic role, enhancing the expressive potential of dramatic discourse.

Key words. Affixation, word-formation, morphological innovation, derivational morphology, stylistic devices, dramatic discourse neologisms, English drama.

ДЕРИВАТИВНЫЕ НОВЫЕ ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ, ОБРАЗОВАННЫЕ ПОСРЕДСТВОМ АФФИКСАЦИИ В ДРАМАХ БЕРНАРДА ШОУ

Аннотация: В статье рассматривается роль аффиксации как продуктивного механизма образования новых лексических единиц в драматургии Бернарда Шоу. Основное внимание уделяется тому, как деривационные и, в меньшей степени, флективные аффиксы способствуют морфологическим инновациям и стилистической выразительности драматического языка Шоу. В рамках качественного лингвистического анализа выявляются и классифицируются новые слова, образованные с помощью префиксов и суффиксов, в соответствии с их структурными и семантическими особенностями. Результаты исследования показывают, что Шоу активно использует аффиксацию для выражения социальной критики, характеристики персонажей и отражения идеологических и культурных особенностей своей эпохи. В статье обосновывается, что словообразование посредством аффиксации в пьесах Шоу выполняет не только номинативную, но и важную стилистическую и прагматическую функцию, усиливая выразительный потенциал драматического дискурса.

Ключевые слова. Аффиксация, словообразование, морфологические инновации, деривационная морфология, стилистические средства, драматический дискурс, неологизмы.

Kirish.

Bernard Shou (Bernard Shaw, 1856–1950) ingliz adabiyotining mashhur dramaturgi bo‘lib, o‘z asarlarida tilni ijodiy va innovatsion usullar bilan ishlatgan. Shou dramalari nafaqat ijtimoiy va siyosiy mavzularni yoritadi, balki tilning morfologik va leksik jihatdan boyligi bilan ham ajralib turadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Shou dramalarida affiksatsiya orqali yaratilgan yangi leksik birliklarni aniqlash, ularning semantik va stilistik xususiyatlarini o‘rganish, hamda ularning obrazlarni yaratish va dramatik effekt berishdagi rolini tadqiq qilishdir. Bernard Shou ingliz adabiyotining mashhur dramaturgi bo‘lib, uning dramalarida til innovatsiyalari va uslubiy o‘ziga xosliklar muhim o‘rin tutadi. Shou asarlarida yangi leksik birliklar ko‘pincha affiksatsiya orqali yaratiladi. Bu jarayon orqali mavjud so‘zlar old yoki orqa qo‘shimchalar yordamida yangi ma’no va funksiyaga ega bo‘ladi. Tadqiqotning maqsadi Shou dramalaridagi affiksatsiya orqali yaratilgan leksik birliklarni aniqlash, ularning semantik va stilistik xususiyatlarini o‘rganishdir.

Affiksatsiya — mavjud so‘zga prefiks yoki suffiks qo‘shish orqali yangi leksik birlik yaratish jarayoni — Shou tilida keng qo‘llanilgan. Bu jarayon orqali dramatik kontekstda satira, ironiy, yoki obrazlarni yanada jonli ifodalash imkoniyati paydo bo‘ladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Tadqiqot materiali sifatida Shouning beshta mashhur dramasi tanlandi: *Pigmalion*, *Major Barbara*, *Arms and the Man* kabi adabiyotlar tanlandi. Metod sifatida morfologik tahlil ishlatildi: 1. Matnlardan affiksatsiya orqali yaratilgan yangi leksik birliklar ajratib olindi. 2. Prefiks va suffikslar bo‘yicha tasniflandi. 3. Har bir birlikning semantik ma’nosi, kontekstda ishlatilishi va stilistik funksiyasi tahlil qilindi. Shuningdek, natijalarni tartibga solish va ularni stilistik jihatdan baholash uchun kvantitativ hisob-kitoblar ham qilindi: prefiks va suffikslarning chastotasi, dramatik sahnalarda yangi birliklarning paydo bo‘lishi va ularning obraz yaratishdagi roli hisoblandi.

Matnlardan affiksatsiya orqali yaratilgan yangi so‘zlar ajratib olindi, ularning prefiks va suffikslar orqali yaratilish tartibi, semantik o‘ziga xosliklari va kontekstual ishlatilishi tahlil qilindi. Shou affiksatsiya orqali yaratilgan so‘zlar yordamida tilni ijodiy va stilistik jihatdan boyitgan. U yangi birliklarni nafaqat semantik jihatdan, balki dramatik xarakterlarni

yaratishda ham ishlatadi. Bu uslubiy vosita Shou tilining o'ziga xosligini ta'kidlaydi va uni zamonaviy ingliz dramaturgiyasida innovator sifatida ko'rsatadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, affiksatsiya Shou asarlarida yangi ma'nolar yaratish va obrazlarni jonli tasvirlashda muhim vositadir.

Natija va muhokama.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki: Shou asarlarida affiksatsiya ko'plab yangi leksik birliklarni yaratishda ishlatilgan. Eng ko'p uchraydigan prefikslar: un-, re-, dis- bo'lsa, suffikslar: -ness, -ment, -ist va -able ishlatilgan. Masalan: unthinkable (aqlga sig'mas), reformist (islohotparvar), disheartenment (ruhiy tushkunlik). Bu birliklar dramatik dialoglarda obrazlarni yanada aniqroq ifodalash va satirik effekt berish uchun xizmat qiladi.

1. Prefikslar orqali yaratilgan birliklar:

un- prefiksi eng ko'p ishlatilgan. Misollar: unthinkable (aqlga sig'mas), unquestionable (shubhasiz). Bu birliklar ko'pincha dramatik dramatik zaruratni yoki kutilmagan holatni ifodalash uchun ishlatilgan.

dis- prefiksi: disheartenment (ruhiy tushkunlik), dishonourable (sha'n-odatga zid). Ushbu birliklar satirik va ironik effekt berishda xizmat qilgan.

re- prefiksi: reformist (islohotparvar), reconsideration (qayta ko'rib chiqish). Ular ijtimoiy mavzularda muhim obrazlarni ta'kidlaydi.

2. Suffikslar orqali yaratilgan birliklar:

-ness suffiksi: kindness (mehribonlik), thoughtlessness (o'ylamaslik). Bu birliklar obrazlarning xarakterini aniqroq ifodalashda ishlatilgan.

-ist suffiksi: capitalist (kapitalist), socialist (sotsialist). Bu so'zlar Shou siyosiy va ijtimoiy satirasini kuchaytiradi.

-able suffiksi: agreeable (yoqimli), understandable (tushunarli). Ular dramatik kontekstda tinglovchi va o'quvchining e'tiborini jalb qilishda yordam beradi.

3. Yangi leksik birliklarning stilistik roli:

Dialoglarda affiksatsiya orqali yaratilgan so'zlar xarakterlarning emotsional holatini, ironiyasini yoki satirasini kuchaytiradi.

Masalan, Major Barbara dramadagi disillusionment (xayolparastlikning buzilishi) so'zi asosiy obrazning ichki konfliktini ochib beradi.

Pigmalionda unthinkable va misunderstanding so'zlari Sheyli va Higginsning ijtimoiy tafovutlarini dramatik uslubda ko'rsatadi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, affiksatsiya Shou dramalarida yangi leksik birliklarni yaratishda nafaqat morfologik, balki semantik va stilistik vosita sifatida ishlatilgan. Shou affiksatsiya orqali: tilning ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi. Xarakterlarning emotsional va ijtimoiy holatini dramatik tarzda ifodalaydi. Satira va ironiyani kuchaytiradi. Shou affiksatsiyani ko'p hollarda dialoglarda ishlatgan, bu esa dramatik matnga jonlilik va ritm beradi. Yangi so'zlar ko'pincha asl ma'no va kontekstga qarab moslashtirilgan, bu esa Shou tilining o'ziga xosligini ta'kidlaydi.

Xulosa.

Bernard Shou dramalarida affiksatsiya orqali yaratilgan yangi leksik birliklar dramatik, stilistik va semantik jihatdan katta ahamiyatga ega. Ular obrazlarni aniqlik bilan tasvirlash, tilni boyitish va satirik effekt yaratishda muhim vositadir. Ushbu tadqiqot Shou tilining innovatsion xususiyatlarini ochib beradi va uning asarlarini tilshunoslik va stilistika nuqtai nazaridan chuqurroq o'rganishga imkon yaratadi. Bernard Shou dramalarida affiksatsiya orqali yaratilgan yangi leksik birliklar tilning boyligi va obrazlarni aniqlik bilan ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Ularning semantik va stilistik roli Shou ijodini o'rganishda nazariy va amaliy qiymatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shaw, B. (1913). Pygmalion. London: Constable.
2. Shaw, B. (1905). Major Barbara. London: Methuen.
3. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Bauer, L. (1983). English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Mawson, M. (2012). Idealism vs. Realism: Characterization in Arms and the Man. Shaw Studies Journal, 34(4), 55-72.
6. Shaw, G. B. (1906). The Complete Works of George Bernard Shaw. Project Gutenberg. Retrieved from <https://www.gutenberg.org/ebooks/4827>
7. Wells, C. G. (2011). The Irony of Heroism: George Bernard Shaw's Critique of War. Modern British Literature Quarterly, 58(1), 45-62.
8. Wilson, M. T. (2008). Shaw and the Social Critique of War. Theatre and Society, 19(2), 130-146.